

Evalueringsrapport To-voksenordning

-et praksisnært perspektiv på to-voksenundervisning i Norddjurs Kommune

INDHOLD

Baggrund	3
Dataindsamling	3
Resumé	3
Formålet med to-voksenordningen	4
Trivsel som afsæt for læring	4
Opfølgning med formålet	5
Hvem er de to voksne?	5
Trivsel integreret i læring	6
Ny samarbejdskultur	6
Anvendelse af to-voksenterne	7
Observerede praksiseksempler	8
Planlægning og tilrettelæggelse	9
Forberedelse af undervisning	10
Effekten af to-voksenordningen	12
Elevperspektiv	12
Leder- og medarbejderperspektiv	13
Styrket og udvidet almenfællesskab	14
Udfordringer og forbedringer	15
Mere fælles forberedelse	15
Roller og kompetencer	15
Fokus på kontinuitet og relationer	16
Fleksibilitet, tilpasning og udvidelse af ordningen	16

Baggrund

To-voksenordningen på skoleområdet indebærer, at der i visse klasser er to voksne til stede, oftest en pædagog, til at styrke undervisningen og elevernes trivsel. Den nuværende to-voksenordning i Norddjurs Kommune indbefatter, at der i minimum 10 lektioner ugentlig skal være to voksne per klasse i indskolingen (0.-3. årgang). Derudover råder skolerne over samlet 10 lektioner ugentligt, som skal fordeles på mellem- og udskolingen. Disse timer fordeles af skolerne, hvor det vurderes at have bedst gavn.

Beslutningen om at igangsætte to-voksenordningen blev truffet med det formål at forebygge yderligere segregering af elever til specialundervisningstilbud. Dette gøres ved at styrke almenområdet gennem to-voksenordningen og dermed skabe et mere inkluderende læringsmiljø, hvor alle elever får mulighed for at trives og udvikle sig fagligt. To-voksenordningen blev oprindeligt vedtaget af Kommunalbestyrelsen i november 2021, og siden er ordningen revurderet i august 2022.

Ved revurderingen blev det besluttet at give skolerne større frihed til organisering og planlægning af timerne. Børne- og Ungdomsudvalget besluttede samtidig, at der skulle foretages en evaluering af den nuværende to-voksenordning i skoleåret 2023-2024. Evaluering af to-voksenordningen blev præsenteret for Børne- og Ungdomsudvalget den 15. maj 2024, hvor det blev besluttet, at ordningen fortsat skulle evalueres ved udgangen af skoleåret 2024-2025.

Dataindsamling

Baggrund og data for denne evaluering bygger på et kvalitativt grundlag. Denne tilgang er valgt for at komme så tæt på den oplevede praksis blandt elever, medarbejdere og ledelse på skoleområdet. Der er foretaget interviews med elever, medarbejdere og skoleledelse, samt foretaget observationer i fem forskellige klasser med to-voksenundervisning. Interviewene og observationerne er foretaget på de kommunale skoler med bred repræsentation af de forskellige skoleområder.

Disse interviews og observationer fungerer som systematiserede øjebliksbilleder, der giver et detaljeret indblik i den daglige praksis og interaktioner. På baggrund af dette er der identificeret en række fællestræk, som rapporten vil belyse med uddybende citater fra elever, medarbejdere og ledelse.

Da formålet har været at opnå en dybere forståelse af de oplevelser, perspektiver og praksisser, der udfolder sig i skolernes hverdag, er en mere kvantitativ tilgang fravalgt. Selvom denne tilgang kan give bredde og generaliserbarhed, er det mindre egnede til at indfange de nuancer og kontekstafhængige forhold, som er centrale i denne undersøgelse. Den kvalitative tilgang muliggør en mere åben og eksplorativ tilgang til dataindsamlingen, hvor deltagerne får mulighed for at sætte ord på deres egne erfaringer og refleksioner. Dette vurderes som særligt relevant i forhold til at forstå, hvordan to-voksenundervisning opleves og praktiseres forskelligt i Norddjurs Kommune.

Resumé

To-voksenordningen i Norddjurs Kommune anvendes primært i indskolingen og består typisk af en lærer og en pædagog. Pædagoger med tilknytning til SFO'en bidrager med et helhedsorienteret blik på eleverne og styrker skolehjemsamarbejdet. Skoleledere og lærere fremhæver, at trivsel og læring er tæt forbundne, og at to-voksenundervisningen skaber et trygt og støttende læringsmiljø. Eleverne oplever større variation i undervisningen, lettere adgang til hjælp og mere ro i klassen - især i dansk og matematik.

Samarbejdet mellem lærere og pædagoger kræver en ny samarbejdskultur, hvor fagligheder anerkendes og koordineres. Mange steder er der opbygget stærke samarbejdsrelationer, men manglende fælles forberedelsestid er en udfordring. Planlægningen af to-voksenterimerne er en kompleks ledelsesopgave, og fleksibiliteten i ordningen værdsættes, men det kræver tydelig prioritering.

Observationer viser, at ordningen fungerer bedst, når der er klare aftaler, god forberedelse og passende fysiske rammer. Holddeling og værkstedsundervisning anvendes ofte, men kan skabe uro, hvis koordineringen er svag. Eleverne bruger de to voksne forskelligt - klasselæreren ses som den primære autoritet, mens pædagogen ofte er den, man går til med personlige problemer.

Ordningen har også haft en positiv effekt på inklusion, da færre elever visiteres til specialklasser. Dette skyldes bl.a. muligheden for differentieret undervisning og mindre hold. Medarbejdere oplever, at eleverne udvikler sig både fagligt og socialt, og at de bliver mere selvkørende over tid. To-voksenordningen ses som en forebyggende indsats, der kan give eleverne et fagligt og trivselsmæssigt løft tidligt i skoleforløbet.

Formålet med to-voksenordningen

Et vigtigt aspekt i evalueringen er at afdække de enkelte skolars opfattelse af, hvordan formålet med to-voksenordningen tolkes lokalt på skolerne. På den måde vil vi undersøge, hvor forskelligt dette kommer til udtryk på tværs af skolerne i kommunen. Den officielle formålsbeskrivelse, som den fremgår i kvalitetsstandard, lægger vægt på, at ordningen skal understøtte både læring og trivsel med et særligt fokus på den enkelte elevs selvregulering og selvbillede.

Trivsel som afsæt for læring

De interviewede skoleledere giver alle udtryk for, at to-voksenundervisningen har til formål at understøtte læring og trivsel i en bred forstand. I henhold til specifikt to-voksenundervisningen, vægter flere skoler tydeligt trivselsdelen højere end den fagfaglige læring. Indsatsen ligger primært i indskolingen, og derfor er det skoleledernes opfattelse, at to-voksenordningen skal medvirke til, at der skabes et godt fundament for elevernes skolegang. Dette fundament består ifølge skolelederne i at skabe et positivt klassefællesskab i trivsel, hvor eleverne får tidlige succesoplevelser ved at gå i skole, og at eleverne tidligt knytter tillidsfulde relationer til de voksne. Oven på dette fundament bliver eleverne bedre rustet til den faglige læring. Denne skoleleder udtaler sig eksplicit om, hvordan og hvorfor to-voksenordningen først og fremmest skal styrke det trivselsmæssige aspekt:

"Der er forskellige dele af indsatser i kommunen, som rigtig meget handler om deltagelse ... og rigtig meget snak handler om barnet i fællesskabet. Så det med, at der bliver opbygget et rigtig godt fællesskab for alle børn i børnehaveklasse, 1. og 2. [klasse] giver god mening. Og så kan man forhåbentlig bygge videre på det fællesskab op igennem mellemtrinnet. Og de deltagelsesmuligheder, der ligesom er, at de børn føler, at de er rummet og kan deltage på lige vilkår alle sammen med forskellige indsatser, der nu kræves for de børn ... det kan man så bygge videre på. (...) og så modnes de jo også og kan flere ting. (...) Når de kommer op i 4., 5., 6. [klasse], så er de immervæk lidt mere modne, og hvis man havde lagt et godt fundament, og brugt de ressourcer til to-voksenordning dér, på en rigtig god måde, så kan de forhåbentlig blive bedre på det."

En interviewet lærer uddyber dette forhold mellem læring og trivsel ved at sætte ord på, hvordan trivsel og succesoplevelser for børnene er en grundbetingelse for god læring:

"Altså vi kan se, at det rykker børnene fagligt. Man kan sige lige nu, så kan man sige, okay så er der nogle børn, der flagrer lidt rundt, fordi vi arbejder på den her værktøjsmetode, men det gør for dem, at de faktisk får succeser, fordi de kan vælge sig ind i opgaver, som de kan rumme og magte. Og så kan man sige: jamen okay, får de noget ud af at bygge "Ida og Emils" værelse? Ja, de får glæde. Altså de lykkes faktisk med en opgave, og så kan det nemmere være at ... okay næste gang skal de så lave en punktumopgave, de faktisk synes er svær, men de ved, der er en gulerod for enden."

Opfølgning med formålet

Nogle af skolelederne fortæller, at de aktivt og med jævne mellemrum følger op på, hvordan to-voksenordningen fungerer i henhold til de lokale målsætninger, som skolen har sat for anvendelsen af to-voksenter. Dette beskrives som bidragende til, at to-voksenindsatsen fortsat har en kvalitet og et fokus, som er i overensstemmelse med formålet.

"Og så mødes man jo hver uge og følger op på den her plan, og hvor man er kommet til at evaluere på den ... og det fungerer rigtig godt, og det er ligesom også nødvendigt for, at kvaliteten er bedst."

En enkelt skoleleder efterspørger tydeligere fælles formålsbeskrivelser mellem skolerne, men påpeger også vigtigheden af at kunne tilrettelægge ordningen efter lokale behov og forudsætninger. Netværksmøderne mellem skoleafdelingsledere nævnes som et oplagt forum at drøfte dette i.

Generelt er der en fælles forståelse blandt skolerne af, at to-voksenordningen skal styrke både læring og trivsel, og ofte med større betoning af trivselselementet. Der er forskel på, hvor systematisk der arbejdes med at følge op på, om ordningen lever op til de lokale målsætninger.

Hvem er de to voksne?

De to voksne i ordningen består typisk af en læreruddannet, oftest klasselæreren, og en uddannet pædagog. Pædagogerne i ordningen er oftest også ansat i skolefritidsordningen på den pågældende skole, og er derfor en kendt voksen for de fleste elever. Der er også eksempler på, at man som skole har valgt at benytte "rene" skolepædagoger, som udelukkende er tilknyttet skoledelen.

Anvendelse af skolepædagoger i to-voksenundervisningen har den fordel, at de har bedre mulighed for at finde tid med lærerne til fælles forberedelse, hvilket ellers er ordningens primære udfordring. Til gengæld ytrer skoleledere og det pædagogiske personale, at der er en stor fordel i at benytte sig af pædagoger, som også har opgaver i SFO, da dette giver et mere helhedsorienteret syn på eleverne, hvilket er en gevinst i undervisningen.

Nogle skoler har på udvalgte årgange valgt at anvende matematik- og danskvejledere eller AKT/inklusionsvejledere, hvorved ordningen dermed består af to læreruddannede.

Observationerne i udvalgte klasser viser også, at klasselæreren oftest har en længerevarende relation til eleverne, og fungerer som den primære voksen i klassen.

I et gruppeinterview fortæller elever fra 3. årgang, at klasselæreren typisk bestemmer mere end den anden voksen, og at klassen som helhed er bedre til at modtage en besked, hvis den kommer fra klasselæreren. I et andet interview med 3. klasseelever fortæller eleverne, at de typisk vil gå til pædagogen i klassen, hvis de f.eks. er kede af det.

Pædagogerne indtager ofte en mere supplerende rolle i forhold til klasselæreren. Dette kommer til udtryk ved at støtte eleverne, håndtere uro og skabe en beroligende atmosfære. Samarbejdet mellem lærerne og pædagogerne er præget af klarhed, hvor de hver især kender deres opgaver og udfører dem uden behov for megen yderligere koordinering.

Trivsel integreret i læring

Skolelederne betragter ikke trivsel og læring som adskilte størrelser, men som tæt forbundne og gensidigt afhængige elementer i en helhedsorienteret tilgang. Uden trivsel skabes der ikke et ordentligt fundament for faglig udvikling og læring. Både skoleledelse og medarbejderne peger på, at anvendelsen af SFO-pædagoger giver et mere helheds- og ressourcerorienteret syn på den enkelte elev.

En afdelingsleder udtaler:

"Pædagogerne kan arbejde med de tætte relationer, som de har til børnene. Det giver et andet perspektiv, fordi de også kender dem fra SFO, så derfor er der også en styrkelse af det brobygningsarbejde. Så de har sådan et ... ikke, at lærerne ikke har det, men de har sådan endnu mere et helhedsbillede af barnet, fordi de jo ser børnene i nogle andre kontekster i fritidsdelen. Plus at de jo også er lidt tættere på forældresamarbejdet, fordi der kommer nogen dagligt og henter og bringer og så videre. Så der er mange ting som smidigt og gnidningsfrit kan gå videre i forældresamarbejdet. Så det styrker også samarbejdet, skolehjemsamarbejdet. Og pædagogerne har også tid til at være med til skole-hjemsamtaler. Og det er også superfint. Så de forbereder sig sammen, de har team-tid sammen, er med til at lave trivselssamtaler med børnene op til skole-hjemsamtalerne, og er med til samtalerne."

Disse betragtninger om det helhedsorienteret blik og forældresamarbejdet uddybes af en pædagog i et andet interview:

"Så jeg kommer også på banen i de her skolehjemsamtaler, i forhold til, hvad det er, jeg ser. For jeg ser dem jo både i skoledelen og i SFO-delen, og det synes jeg jo er megaspændende, fordi børnene er jo vidt forskellige, hvor de er henne ... I hvert fald ude ved os."

Sammensætningen af de to voksne i undervisningen - særligt når pædagoger med tilknytning til SFO inddrages - bidrager til en mere helhedsorienteret indsats omkring eleverne. Samtidig understreges vigtigheden af et tæt og respektfuldt samarbejde, hvor begge fagligheder bringes aktivt i spil og understøtter hinanden i en fælles pædagogisk praksis.

Ny samarbejdskultur

Både blandt lederne og medarbejderne er der en bevidsthed om, at anvendelsen af pædagoger i undervisningen også betyder, at der skal opbygges en ny og anderledes samarbejdskultur end tidligere. Dette er både på et fagligt og relationelt plan. En leder udtaler:

"Vi arbejder hårdt på at komme [ubalancen i samarbejdet] til livs, fordi pædagogerne kan noget, de har ét fokus, de ved noget, som vi kan bruge helt vildt meget ind i

[undervisningen]. Vi har vores teams - altså et årgangsteam - så hvis vi tager 2. årgang, så sidder de to dansklærere og en matematiklærer, og så sidder de to klassepædagoger."

En lærer uddyber her, hvordan hun mærker kulturændringen i sin egen praksis:

"Vi er gået fra den her professionelle egenpraksis til en professionel teampraksis, så det er jo meget teamet, der løser opgaverne i fællesskab nu, hvor man før skulle løse dem selv. Altså egentlig er vi jo vokset lidt fra kontaktlæreren, fordi før i tiden var det jo kontaktlæreren, der løste alt og havde alle ting og gjorde alting. Nu løser man det jo som team og snakker sammen og får hjælp, så det kan lykkes."

Det tætte samarbejde mellem lærere og pædagoger forudsætter en ny samarbejdskultur, hvor faglighederne anerkendes og bringes aktivt i spil. Skolelederne og medarbejdernes erfaringer er, at når denne kultur lykkes, styrkes både undervisningens kvalitet og elevernes oplevelse af at være set og støttet i deres skoleliv.

Anvendelse af to-voksentermerne

Fælles for skolerne i Norddjurs er, at to-voksenordningen anvendes aktivt og med høj grad af faglig refleksion. Ud fra medarbejdernes og ledernes beskrivelser, samt observationer i klasserne, fremgår det tydeligt, at ordningen er blevet en integreret del af undervisningen ude på skolerne. Samtidig ses der lokale variationer i, hvordan skolerne anvender to-voksenordningen. I nogle klasser er der et større fokus på holddeling og stationsarbejde, hvor de voksne deler eleverne op i mindre grupper, mens der i andre klasser er en mere traditionel klasseundervisning, hvor den anden voksne indtager en mere understøttende rolle. Eksempler på to-voksentermer med to lærere bruges typisk senere i indskolingen, hvor der er et stigende fokus på faglig niveaudeling.

Observationer fra klasser med to-voksenordning viser, at disse variationer mellem skolerne kommer til udtryk i forhold til brugen og adgangen til fysiske lokaler og dermed også muligheden for at kunne lave holddeling og opdeling af eleverne. På nogle skoler er det muligt at give klasserne tilstødende lokaler eller på anden vis sætte forskellige lokaler i spil. På andre skoler tænkes der i alternativer ved at anvende f.eks. SFO-lokaler eller årgangens fællesarealer for at skabe denne holddeling.

En afdelingsleder italesætter, hvordan der i hendes afdeling er tydelige forventninger til anvendelse af to-voksenordningen:

"Vi har en forventning om, at man bruger det til holddeling i en eller anden forstand, både fagligt og trivselsmæssigt, og at den [anden voksen], der ligesom er inde som to-voksen, er aktiv i at undervise børn enten i noget trivselsrettet eller noget fagfagligt."

"Lige nu i indskolingen, der arbejder vi rigtig meget værkstedsorienteret, hvor børnene skal rundt på nogle stationer. Hvor der både er noget trivselsrettet, og der er noget fagfagligt, og der er noget kreativt."

Gennem observationer af og dialog med medarbejdere i udvalgte klasser, blev det også tydeligt, at der var fokus på, at indhold og form skulle kunne noget andet end de "normale" timer. Der blev på flere skoler observeret, hvordan man arbejder på tværs af enten klasser eller årgange (f.eks. 1-2 årgang sammen), hvilket gav mulighed for en mere differentieret undervisning, samt niveauinddelinger og faglige boost-forløb.

Observerede praksiseksempler

Observationsbeskrivelsen nedenfor tydeliggør, hvor vigtigt det er med klare aftaler, fælles forståelse og god forberedelse, hvis to-voksenundervisningen skal fungere effektivt.

På den pågældende skole har man valgt, at der for børnehaveklasserne hver fredag laves undervisning på tværs af de to klasser. Dette foregår med 3-4 "værksteder", hvor eleverne på skift skal besøge et af værkstederne. Medarbejderne fortæller indledningsvis om deres intentioner bag, og at der er særligt fokus på at skabe et bedre socialt fællesskab på tværs af klasserne. På det konkrete observationsbesøg bliver det tydeligt, at der er behov for tydelig afstemthed og koordinering blandt de voksne. For selvom den overordnede ramme for timerne er på plads, opstår der i løbet af timerne flere situationer med uklarhed og forvirringer blandt de voksne ift. hvilket værksted, børnene skal gå hen til, hvilket bestemt ikke er til gavn for eleverne. Der opstod også en del uro og konflikter eleverne imellem. De voksne må flere gange hæve stemmen, trøste elever, og forsøge at holde ro på eleverne. Der kommer derfor aldrig rigtig et flow i undervisning, og opstarten på de enkelte værksteder bliver uforholdsmæssig lang, hvor muligheden for ro og fordybelse aldrig rigtig bliver en mulighed. Samtidig har man også valgt at anvende SFO-klyngen som en udvidet del af undervisningen, hvilket betyder, at der er fysisk langt mellem værkstederne og dermed også de voksne. Der er også en del elever, der flakkede rundt og optages af andet end undervisningen.

Observationen ovenfor illustrerer behovet for den tydelige rolle- og opgavedeling, den faglige vurdering af undervisningsindholdet, og kendskabet til børnegruppen.

Følgende observationsbeskrivelse illustrerer en lignende type undervisning, hvor man også benytter sig af værksteder/stationer som en måde at differentiere undervisningen på for både den enkelte elev og klassen som helhed.

På den pågældende skole har man på 3. årgang valgt, at der i udvalgte dansktimer arbejdes med mindre grupper/værksteder. Der er i alt tre lærer tilknyttet timerne, og de fordeler sig på følgende måde: Et fast værksted for de elever, der klarer sig bedst i Dansk, som arbejder med et højere niveau. Denne gruppe af elever er som udgangspunkt den samme gang efter gang, men der kan være udskiftninger i løbet af året på baggrund af lærernes vurdering. Denne gruppe har en fast Dansklærer tilknyttet og eget lokale til rådighed.

De resterende elever fra A og B klassen, starter timerne sammen, hvor der kort opsamles på frikvarteret, hvorefter klasselæreren og den anden lærer informerer og rammesætter dagen for eleverne. Der kommer til at være tre værksteder: et værksted inde i klassen, hvor klasselæreren er, et værksted i et tilstødende lokale, hvor den anden lærer er, og et værksted ude i klyngen, hvor eleverne selv er ansvarlige for deres opgavearbejde. Gennem timerne observeres det, hvordan eleverne veksler mellem de forskellige værksteder ganske gnidningsfrit. Dog er der en tendens til mere uro og forstyrrelser nede i det tilstødende lokale, hvor den anden lærer er.

Læreren her er i vikariat og er ikke uddannet dansklærer. Derfor er det også velkendte opgaver, som eleverne her arbejder med. Adspurgt om hvorfor der er ekstra uro dernede, fortæller klasselæreren og den anden lærer, at flere elever med koncentrationssvanskeligheder vælger at gå derned, fordi de har svært ved at komme i gang. Som timerne forløber, vender flere af disse børn dog ned til klasselærerens hold, og kommer i gang med opgaverne dér. Klasselæreren forklarer, at det muligvis også har med

selve relationen at gøre, da hun er en gennemgående voksen for dem. Eleverne bruger også de voksne en anelse forskelligt og er mere tilbøjelige til at bruge og efterspørge klasselæreren aktivt.

Generelt virker timerne meget struktureret og planlagte, og det er tydeligt, at de voksne (lærerne) kender deres roller ind i undervisningen. Klasselæreren fortæller også, at hun har bedre tid til at komme omkring eleverne, og holddelingen med elever på et højere fagligt niveau betyder, at der er tilpas med udfordringer for begge grupper, hvilket betyder at hun og den anden lærer har mulighed for at komme mere i dybden både på relationelt og fagligt plan.

Observationerne har givet et mere nuanceret indblik i, hvordan to-voksenordningen praktiseres forskelligt på tværs af skoler og klassetrin. Hvor interviews alene afdækker intentioner og oplevelser, har observationerne synliggjort konkrete praksisser, samarbejdsformer og udfordringer. Observationerne understøtter, at to-voksenordningen rummer stort potentiale for faglig differentiering og øget trivsel, når den er velkoordineret og tilpasset elevgruppen. Samtidig viser observationerne, at manglende rolleafklaring, for højt et ambitionsniveau og fysiske rammer kan udfordre undervisningens kvalitet.

Planlægning og tilrettelæggelse

Det er skolelederens opgave at sikre, at hver indskolingsklasse har minimum 10 lektioner om ugen med to voksne i klassen. Skolelederne omtaler planlægningen af to-voksentimes som en stor, administrativ ledelsesopgave. De værdsætter fleksibiliteten i at kunne tilrettelægge timeserne efter lokale forudsætninger, men der er forskel på hvor høj fleksibilitet, de enkelte skoleledere reelt har, hvilket især afhænger af afdelingsstørrelse og i den forbindelse også hvem den anden voksne er. Skoler, der bruger SFO-pædagoger i to-voksenundervisningen er bundet af at planlægningen skal tilgodese, at både SFO'en hænger sammen, og at medarbejderne f.eks. ikke arbejder med delt tjeneste. Omvendt opleves der større fleksibilitet i to-voksenordninger, hvor den anden voksen f.eks. er læreruddannet eller skolepædagog.

Skolelederne værdsætter fleksibiliteten knyttet til planlægningen af to-voksentimes, fordi det hjælper dem med at prioritere indsætterne, hvor det giver bedst mening og hvor effekten er størst:

"Jeg er jo selvfølgelig bundet af, at de skal have 10 lektioner hver, så man kan sige, hvis jeg har noget ekstra, så kan jeg jo selv flytte dem rundt. Men jeg oplever, at hver klasse har mere end 10. Og det håber jeg, de kan blive ved med at have. Men der har man netop muligheden for at gøre det, men også fordi du kan sagtens have et godt kendskab til en årgang. Og ideen er jo god også det der med fleksibiliteten i, at man kan sætte ind i en kortere periode."

En tilbagevendende udfordring ved to-voksenordningen er, at eleverne ofte oplever en markant overgang fra indskoling til mellemtrin. Ud fra et ledelsesaspekt er dette også en udfordring i forbindelse med tilrettelæggelse af Tidlig-SFO, hvormed pædagogiske timer ofte flyttes fra andre årgange inden skoleåret er omme. En skoleleder beskriver denne udfordring således:

"Det at vi står her hvert forår og skal revurdere, hvordan vi prioriterer ressourcerne. Fordi vi har faktisk nogle rigtig gode forløb i gang, som vi så ikke kan føre helt til ende i forhold til afslutningen af skoleåret og så videre, fordi vi skal trække ressourcer ud til Tidlig-SFO ... Det giver noget knas og frustrationer på alle parametre. Det giver det i teamet blandt lærerne, omkring klassen, giver det hos pædagoger, fordi de også er trætte af, at de ikke kan følge de forløb til dørs, som de er i gang med."

En enkelt skoleleder efterspørger større klarhed over fremtiden for to-voksenordningen, da dette har en indvirkning på, hvordan ordningen indarbejdes. Flere skoleledere nævner, at tankegangen med to-voksenundervisning kræver en vis *kulturændring*, hvilket understøtter ønsket om en tydeligere retning for ordningen fremover.

Forberedelse af undervisning

Forberedelsen af to-voksenundervisningen ligger primært hos lærerne, mens pædagogerne ofte tilslutter sig det allerede planlagte forløb. Skolerne har typisk prioriteret at indlægge faste klasse- eller årgangsmøder med pædagogernes deltagelse, hvilket er afgørende for at give to-voksenundervisningen en dybde, hvor begge voksne er afstemte med hensyn til undervisningens indhold og afvikling. Ikke desto mindre er det fortsat primært lærerne, der har tid til at planlægge undervisningens indhold og retning, og timerne er fortsat afhængige af meget uformel planlægning på gangene eller i frikvarterer. Denne beskrivelse gengives i medarbejderinterviewene, bl.a. med denne pædagog:

"Ja altså det er en 0. klasse det her, så vi har ikke noget forberedelsestid sammen. Vi har vist lige et lille frikvarter (...) der kan vi lige nogle gange sidde et kvarter til tyve minutter, og lige fange hinanden og dele nogle ting, men ellers så er det sådan noget i døren ... hvis det er rigtig vigtigt, så i vores ugentlige teammøde, så tager vi tid ud til at kunne ordne og snakke om nogle ting. Så vi har desværre ikke noget som helst på den måde."

Undervisningstimerne med to-voksenordningen i de observerede klasser er præget af god planlægning og struktur. Klasselæreren står primært for planlægningen, mens pædagogen ofte tilslutter sig det allerede planlagte forløb. Både medarbejderne og skoleledelserne påpeger dog, at det kan være vanskeligt at finde tid til fælles forberedelse, da medarbejderne har forskellige funktioner og faglige baggrunde. Følgende citat stammer fra en dansklærer i 3. klasse, der har to-voksenter sammen med klassens matematiklærer:

"Som udgangspunkt så er [matematiklærerens] og min, altså de her tirsdage, det er mig, der planlægger dem, fordi jeg igen har den didaktiske forudsætning i forhold til den danskuddannelse, jeg har, som han ikke har. Så at kaste ham for løverne og sige: nu skal du selv finde ud af det her ... det ville ikke være fair (...) Han ved så, at jeg afleverer hans værksteder til ham, og siger: nu er det de her, du skal sætte dig ind i. Og så kigger han så der nogle gange, og han melder tilbage og siger: Jeg er altså ikke lige helt skarp i kort vokal. Jamen fint, så tager jeg dét. Og så kan det være, han får noget andet."

En pædagog påpeger i det følgende citat, hvordan de i hendes team løser den fælles planlægning i hverdagen:

"Ja, men altså ude ved os, der har vi ikke haft helt så meget tid til det her planlægning. Det gode ved det hele herude er, at vi er ikke så mange voksne, så det er meget nemt og meget hurtigt lige at få en snak sammen, fordi vi har en del 'luftpauser' også i vores klasser ude ved os."

Medarbejderen fortsætter her, hvordan de strukturerer sig i forhold til at mødes:

"Altså nu har jeg været skolepædagog i nogle år efterhånden. Jeg tror ikke endnu det er lykkedes at lave sådan et teammøde med lærere, fordi når de har fri, så er vi på arbejde, ikke? (red.: i SFO) Altså jeg er heldig nu, at mine læreres teammøde ligger en mandag morgen, hvor jeg bare skal møde et kvarter før, så jeg lige kan have en halv time og 45 minutter med dem, ikke? Det gør underværker."

En afdelingsleder for indskolingen påpeger, at manglende forberedelsestid sammen ofte betyder, at medarbejderne sjældent drøfter det mere grundlæggende i deres samarbejde:

"Men de er kun med den halvanden time om ugen til det teammøde, der er. Og den kollegiale sparring og den forberedelse der er ... men det handler ikke så meget om forberedelse til timerne, men mere om at drøfte børnene og drøfte, hvad der skal ske osv. ... måske snakker de også om deres rolle, det er nok bare i minimal grad. Så det her med at samarbejde om selve undervisningen og børnene i forhold til det praktiske, det gør de ikke så meget. Og det klager de også over. Det klager både lærerne og pædagogerne over, at de rigtig gerne vil have noget mere forberedelsestid sammen."

En medarbejder fra indskolingen påpeger også udfordringen, i forhold til at få disse grundlæggende drøftelser:

"Du fik bare stadigvæk ikke tiden til at få snakket med din lærer omkring, hvad gør vi lige, og hvordan er det vores samarbejde skal være? Hvad er min rolle? Hvad er din rolle? Altså forventningsafstemme (...) så jo, vi stoler på hinanden. Planlægningen aftaler vi lige tidligt i timen, i døren. Hvis vi kunne have tid til det, så ville vi jo på den måde altså ... kunne mere aftale og gå i dybden med, hvad vi helt specifikt ville med det."

På trods af begrænset fælles forberedelsestid har medarbejderne på flere skoler efterhånden opbygget gode samarbejdsrelationer med klare rollefordelinger gennem flere års samarbejde. Som en afdelingsleder udtaler, så har dette også krævet en kulturændring:

"Så kan man sige, det er en kæmpe kulturændring, fordi dengang jeg startede her der sad pædagogen på radiatoren og observerede undervisningen ... det var egentlig det, der foregik. Hvor de nu er rigtig aktive og lige så stor en del af det. Så det handler jo helt grundlæggende om at få skabt den her kultur, samarbejdskultur, også at de får lov at byde ind fra hver deres fagområde. Og noget af det vi gør, det er, at inden vi starter et skoleår, så mødes det team sammen med den her pædagog eller ekstra lærer og lægger en plan for året. Og man har en teamkontrakt, hvor man også snakker om, hvordan kommunikerer vi? Hvordan vi arbejder? Og hvordan planlægger vi alle de her ting, så man kommer dem i forkøbet? Også fordi vi også nogle gange har nogen, der skifter team, så det her med, at man bliver godt integreret i det samarbejde, har virket rigtig godt. Og det at man så har ugentlige opfølgninger på det samarbejde, det gør, at de har lyst til at byde ind begge steder fra."

Samtidig er der også forskel på muligheden for fælles forberedelse, når to-voksenordningen består af udelukkende lærere. En dansklærer udtaler:

"Vi er heldige på den måde. Vi har jo forberedelse i løbet af dagen, og jeg har plottet... fra årets start har jeg plottet møder ind, så vi har et fast rul, hvor vi mødes... altså årgangsteamet. Hvor vi, mig og [dansk læreren for parallelklassen] mødes oftere, end vi mødes med [matematiklæreren]. Fordi mig og [den anden dansk lærer] også skal planlægge den daglige danskundervisning, og det er fordi, vi skal også sikre, at de to klasser når det samme igennem."

Fleksibiliteten i planlægningen af to-voksenordningen opleves som en styrke, men samtidig stiller denne fleksibilitet krav til tydelig prioritering og koordinering både på et ledelses- og medarbejderniveau. Manglende fælles forberedelsestid udfordrer samarbejdet, men flere steder er der opbygget en stærk samarbejdskultur, som kompenserer herfor. Dog sker det ofte i sprækkerne i skemaet, hvor der ikke er afsat tid til det. Det understreger behovet for klare rammer og strukturer, hvis to-voksenordningen skal realisere sit fulde potentiale i praksis.

Effekten af to-voksenordningen

Evalueringen konkluderer overordnet set, at to-voksenordningen er vellidt både blandt elever, medarbejdere og skoleledere. Dette afsnit beskriver både de voksnes og elevernes opfattelser af to-voksenundervisningens udbytte. Selvom elever, medarbejdere og ledere udtrykker sig forskelligt og ser ordningen fra forskellige vinkler, er der en tydelig overensstemmelse imellem deres opfattelser.

Elevperspektiv

De adspurgte elever i evalueringen nævner primært tre ting, som to-voksenundervisningen bidrager positivt til:

- 1) Mere variation i undervisningen
- 2) Lettere adgang til hjælp fra en voksen
- 3) Mere ro i klassen

Variationen i undervisning er for eleverne bl.a. muligheden for at dele klassen op, så nogle elever kan komme ud og få bevægelse ind i undervisningen, mens andre kan sidde inde og koncentrere sig i mere rolige rammer:

"Man kan f.eks. være uden for, når den anden er inden for (...) Den ene voksen kan holde styr på dem uden for. Den anden kan holde styr på dem inden for, sådan så man kan sidde stille inden for til dem, der kan finde ud af det."

Eleverne føler, at der er kortere vej til den faglige hjælp med to voksne i undervisningen, men også at der er kortere vej til hjælp til at genfinde koncentrationen, hvis man er blevet urolig. Dette kommer til udtryk i følgende gruppeinterview med elever fra 3. årgang:

"Pige: Man kan få mere hjælp end med én voksen til opgaver"

Dreng 1: Jeg kan ikke læse så godt, så jeg får hjælp til at læse, når der er en anden [voksen]

Dreng 2: Og jeg får hjælp, når jeg laver uro

Interviewer: Okay, det er sjovt, du siger, at du får hjælp, når du laver uro?

Dreng 2: Når jeg bliver meget træt og sådan... nogle fra min klasse er meget irriterende

Interviewer: Men du ser det simpelthen som en hjælp?

Dreng 2: Ja”

I ovenstående uddrag er eleverne både inde på den øgede adgang til faglig hjælp og hjælp til at regulere egen adfærd, hvilket også står beskrevet i to-voksenordningens formålsbeskrivelse.

Den øgede adgang til voksenhjælp betyder dog også, at eleverne fortæller, at de bruger side-makkeren lidt mindre, end når der kun er én lærer i klassen. Endelig fremhæver eleverne, at der generelt er mere stille i klassen, når der er to voksne til stede, og at eventuel uro er nemmere at stoppe. Det er særligt i fag som dansk og matematik, der typisk kræver mere koncentration. Her fortæller en elev fra en anden 3. klasse, at der er mere ro i klassen, når der er to voksne til stede:

”Det er bedre når der er to voksne. Jeg synes det gør en forskel, fordi... det kommer an på om man har vikar, så har vi nærmest altid larm, fordi så er det ikke det samme synes de andre, og hvis vi har normal lærer, så plejer der normalt at være ret stille inde i klassen. (...) Det kommer an på, hvem der er som ekstra voksen.”

Ifølge eleverne er det afgørende for deres udbytte, hvem de voksne i to-voksenundervisningen er, både i henhold til stemningen i klassen og den hjælp, man kan få. Eleverne fremhæver, at det støjer mere, når der er vikarer inde som den anden voksne. De fortæller også, at det er næsten lige meget, hvem af de voksne man får hjælp af, men at man får lidt bedre hjælp af de lærere, som man normalt har, dels fordi eleverne opfatter, at den primære lærer har bedre styr på det faglige stof, og at de kender denne lærer bedre.

Eleverne ser ikke den store forskel på, hvor hurtigt lektionerne går i gang alt efter om der er én eller to voksne på. Det handler mere om, hvem den voksne er og hvor godt eleverne kender dem. Eleverne fortæller, at klasselæreren typisk bestemmer mere end den anden voksne, og at klassen er bedre til at modtage en besked, hvis den kommer fra klasselæreren.

Leder- og medarbejderperspektiv

Oplevelsen blandt medarbejderne og ledelsen er, at to-voksenordningen bidrager til en øget trivsel og læring, både hos den enkelte elev og i forhold til klassen som helhed. Flere påpeger, at ordningen er en vigtig faktor for at skabe inkluderende og støttende læringsmiljøer, hvor alle elever har mulighed for at lykkes.

Flere fremhæver også, at pædagogernes deltagelse i undervisningen bidrager til et mere helheds- og ressourceorienteret syn, fordi fritidsaspektet i elevernes hverdag inddrages i undervisningen til gavn for eleverne.

Medarbejdere og ledere påpeger, at det kan være vanskeligt aflæse effekten af to-voksenordningen i trivselsmålingerne, da disse målinger ikke direkte spørger ind til dette, og det derfor kan være vanskeligt at afgøre, hvorvidt en positiv eller negativ udvikling skyldes tilstedeværelsen af en ekstra voksen. Lederne peger samtidig på, at to-voksenordning ofte har et længere sigte og en forebyggende indsats, hvilket betyder, at effekten muligvis først kan aflæses senere i elevernes skolegang. En indskolingsleder udtaler:

"Jamen, det er jo svært at sige ... skal vi kigge på data, sådan som vi kigger på vores trivselsmåling. Så kan vi jo ikke se længere bag om de data, når de svarer det her børnene ... altså så specifikt går de jo ikke ned ... handler det her så om ... om der er en pædagog eller ikke er en pædagog? Fordi så skal vi pinde dét ud i hvert fald. Så vi kan se, om det eksempelvis handlede om, får jeg tilstrækkelig hurtig hjælp, når jeg søger det i undervisningen? For det er jo en af de ting, f.eks. børn oplever. Det er, at der er tættere vej til eller noget hurtigere vej til voksenguidning (...) Så på den måde oplever børnene det som en forskel."

En anden indskolingsleder påpeger, at to-voksenordningen i høj grad tænkes som en forebyggende indsats:

"Det har jo en mega effekt både for klassen, men også det enkelte barn. Og det der med, at man kan lave en forebyggende indsats. Det er jo rigtig givtigt på den lange bane, hvad enten det er klassemiljøet, eller det er det enkelte barn. Og det gør bare, at vi hurtigt kan sætte ind, og vi hurtigt kan få nogle børn i bedre trivsel eller give dem et lille fagligt boost, så man ikke kommer ud i de der, hvor man tænker: "puha nu er vi langt ude, hvordan får vi lige trukket tilbage i land?" Så det har jo en enorm forebyggende karakter også."

En tredje indskolingsleder fortæller her, hvordan de løbende evaluerer og justerer deres praksis:

"Vi evaluerer det jo, når vi når hen til sommerferien. Jeg evaluerer med mine vejleder ... "Hvad har givet mening?" "Hvad skal vi kigge på, ændre på?" Vi er gået fra to perioder til fire f.eks., fordi vi blev enige om, at vi kunne, så hvis man havde brug for to, så kunne man altid tage to perioder i streg. Men at det gav ret meget mening i forhold til at lave en intensiv indsats ude i de konkrete klasser. Det gav mening. Så er der en, når vi når hen til de der uger 26-32, så har vi én dag, hvor vi arbejder med ... Sidste år hed den trivsel, tror jeg bare. Det er den her ... sociale årsplan. Det er her, de laver den første planlægning af, hvad skal vi bruge vores to-voksenter til?"

Fra et medarbejderperspektiv er der særligt fokus på to-voksenordningens praksisnær anvendelse. Generelt er medarbejderne enige om, at to-voksenordningen skaber et roligere og mere struktureret klassemiljø, hvor eleverne får den nødvendige støtte til at udvikle sig både fagligt og socialt, men at det også har taget tid at opbygge og implementere to-voksenordningen. En medarbejder udtaler:

"Vi kan se en stor forskel, fra vi startede med værkstedsmåden at tænke på, og til nu ... hvor ja, det kan godt være, der lige er fem minutter, hvor [eleverne] lige går til og fra, men det er ingenting, i forhold til hvad det var i starten. Og børnene, vi kan se de rykker helt vildt, og de glæder sig faktisk til, at de skal komme ind, og de er fuldstændig selvkørende, fordi de ved, hvad de skal, hvor de skal gå hen, og hvordan de skal være."

Styrket og udvidet almenfællesskab

I det nuværende skoleår er der observeret færre visitationer til specialklasserne i kommunen. Dette kan ikke udelukkende tilskrives to-voksenordningen, da der også er implementeret andre initiativer såsom forbedringer af de fysiske læringsmiljøer og kompetenceudvikling blandt medarbejderne. Dog har to-voksenordningen haft en væsentlig betydning for, at flere skoler og klasseholds nu i højere grad arbejder aktivt med inklusionsfremmende tiltag.

Medarbejdere og ledelse påpeger, at ordningen bidrager til en mere differentieret undervisning, og at den giver mulighed for mindre hold, hvilket kan være afgørende for, at nogle elever trives og inkluderes trods eventuelle udfordringer. Disse faktorer kan samlet set medvirke, at færre elever har behov for specialklasser, da de får den nødvendige støtte og opmærksomhed i den almindelige undervisning. En medarbejder udtaler:

"Der har altid været børn, der har haft det svært. Man kan sige det, der er anderledes nu, er måske, at vi ikke så hurtigt placerer børn i specialtilbud, som vi gjorde før. Og så kan man sige: "er det en fordel eller en ulempe?" Men på mange områder synes jeg egentlig, at det er en fordel, at vi holder dem i alment så længe som muligt, fordi de spejler sig og lærer meget mere af at være i almindelen, så længe vi overhovedet kan."

To-voksenordningen vurderes generelt positivt af både elever, medarbejdere og ledere. Eleverne oplever større variation i undervisningen, lettere adgang til hjælp og mere ro i klassen, især i fag som dansk og matematik. Medarbejdere og ledere fremhæver ordningens betydning for trivsel, læring og forebyggende indsatser, selvom effekten kan være svær at måle direkte. Pædagogers deltagelse bidrager til et mere helhedsorienteret læringsmiljø. Ordningen understøtter inklusion og har medvirket til færre henvisninger til specialklasser, bl.a. gennem differentieret undervisning og mindre hold.

Udfordringer og forbedringer

I dette afsnit præsenteres de centrale udfordringer, som er identificeret i forbindelse med implementeringen og driften af to-voksenordningen ude på skolerne. Udfordringerne spænder fra organisatoriske og ressourcemæssige forhold til pædagogiske og samarbejds-mæssige aspekter. Med udgangspunkt i disse udfordringer peger evalueringen på mulige forbedringstiltag, som kan styrke ordningens kvalitet og bæredygtighed. Hver udfordring og tilhørende forbedringsforslag behandles kortfattet og enkeltvis med henvisning til de mere dybdegående analyser i de foregående afsnit.

Mere fælles forberedelse

Selvom fælles forberedelsestid er begrænset, har mange skoler fundet måder at styrke samarbejdet i to-voksenundervisning. Lærere og pædagoger arbejder ofte sammen i pauser eller afholder korte møder, hvor det er muligt. Flere steder er der indført faste teammøder og årgangssamarbejde. En stærk samarbejdskultur er opbygget over tid og gennem klare rollefordelinger. Kulturændringer har gjort pædagoger mere aktive i undervisningen. Ledelsen understøtter samarbejdet gennem teamkontrakter og opfølgning. Flexibilitet i planlægningen ses som en styrke, men kræver tydelig koordinering. Medarbejdere ønsker mere tid til at drøfte undervisningens indhold og roller. Når samarbejdet fungerer, opleves undervisningen som struktureret og effektiv. Der er stort potentiale i ordningen, hvis rammerne styrkes.

Roller og kompetencer

Det er essentielt, at der er en klar og tydelig rollefordeling mellem lærere og pædagoger. Dette kan opnås ved at have faste teammøder, hvor begge parter deltager og planlægger undervisningen sammen. En fælles social årsplan og ugentlige opfølgninger kan sikre, at både faglige og trivselsmæssige mål bliver opfyldt.

Pædagogerne spiller en vigtig rolle i både undervisningen og fritidsdelen. Der bør være fokus på at integrere pædagogernes kompetencer i undervisningen, så de kan bidrage med deres unikke

perspektiv og styrke samarbejdet mellem skole og hjem. Dette kan også indebære, at pædagogerne deltager i skolehjemsamtaler og netværksmøder.

Evalueringen indikerer, at lærerne i stigende grad anerkender pædagogernes styrke i klasserummet, men der kan stadig herske en følelse af ulighed mellem fagprofessionerne. Dette tilskrives primært, at lærerne har mere tid til at forberede to-voksenundervisningen, og dermed har bedre forudsætninger for at sætte en retning.

Fokus på kontinuitet og relationer

Det er vigtigt, at de samme voksne følger eleverne over flere år, da dette skaber kontinuitet og styrker relationerne. Skolelederne har erfaret, at klasser med færre voksenudskiftninger har bedre trivsel og faglighed. Overgangen fra indskoling til mellemtrin opleves ofte som brat, hvilket udfordrer både elever og ledelse i planlægningen, da der skal frigives timer og ressourcer til f.eks. tidlig-SFO. Derfor bør der være fokus på at minimere skift og sikre, at pædagoger og lærere kan følge eleverne gennem flere klassetrin.

Fleksibilitet, tilpasning og udvidelse af ordningen

Skoleledelserne værdsætter, at ordningen i udgangspunktet er fleksibel, men der efterspørges endnu større fleksibilitet og mulighed for at kunne tilpasse indsatsen efter behov. Dette kan indebære, at ressourcerne flyttes rundt mellem klasserne, så de klasser, der har størst behov, får ekstra støtte i perioder. En *timebank*, hvor ressourcerne kan fordeles efter behov, kan være en løsning, som i øvrigt også indføres i årene 2025-2026 med Folkeskolens Kvalitetsprogram.

Flere ledere og medarbejdere mener, at to-voksenordningen også bør prioriteres på mellemtrinnet, da overgangen fra indskoling til mellemtrin kan være brat for mange elever. En gradvis udfasning af pædagogen i tredje klasse og en fortsat støtte i fjerde klasse kan hjælpe eleverne med at tilpasse sig de nye krav og forventninger.